

Landslægeembedet

Vejledning om håndhygiejne og arbejdsdragt i sundheds- og plejesektoren.

Den 10. november.2016

Indledning

I takt med der kommer flere kronisk syge og en øget forekomst af resistente og særlig virulente mikroorganismer forstærkes behovet for at sætte fokus på den infektionshygiejniske forebyggende indsats. Samtidig ændres behandlings- og plejetilbuddene, så indlæggelsestiderne forkortes og stadig flere undersøges og færdigbehandles udenfor sygehus. De infektionshygiejniske forholdsregler skal dermed ikke kun implementeres i sygehuse, men også i sundhedscentre, sygeplejestationer, klinikker, kommunale ældre- og plejeboliger samt genoptræningsenheder.

Patienter i behandlingssystemet og borgere, der modtager pleje må antages at være særligt modtagelige for infektioner. Endvidere vil en vis andel være raske smittebærere af sygdomsfremkaldende, evt. antibiotikaresistente, mikroorganismer.

Denne vejledning drejer sig dels om udførelse af korrekt håndhygiejne, dels om forhold, der betinger forurening og smitteoverførsel direkte via arbejdstøjet.

Formål og målgruppe

Det overordnede formål med vejledningen er at reducere forekomsten af infektioner hos både patienter/borgere og personale i sundheds- og plejesektoren.

Videre er det ønsket at øge opmærksomheden på betydningen af korrekt udført håndhygiejne af hensyn til både patient-, borger- og personale-sikkerhed.

Ved krav til arbejdsdragtens udformning er der alene taget stilling til de infektionshygiejniske aspekter, ikke til f.eks. ergonomi eller udseende.

Vejledningen henvender sig til ledelse og personale inden for hele sundheds- og plejeområdet, dvs. sygehussektor, plejesektor, kommunal sundhedstjeneste samt klinikker uden for sygehuse herunder tandlæger, fysioterapeuter, fodterapeuter etc.

Generelle hygiejniske krav

Alle ansatte i sundheds- og plejesektor, der har kontakt med patienter/borgere, deres udskillelser, deres nærmiljø eller deres ting bør

1. have let adgang til at udføre korrekt håndhygiejne,

2. bære tøj med korte ærmer, dvs. over albueniveau (med mindre der er andre specielle infektionshygiejniske krav),
3. have let adgang til relevante personlige værnemidler.

Det er arbejdsgiverens ansvar at sikre, at de grundlæggende forudsætninger for at leve op til kravene er til stede.

Om håndhygiejne

Korrekt udførelse af håndhygiejne er den bedst dokumenterede handling, der kan forebygge smitte til en selv eller andre.

Håndhygiejne skal i sundheds- og plejesektor udføres før rene og efter urene procedurer samt efter handskebrug. Man kan anvende desinfektion af hænder med alkoholbaseret hånddesinfektionsmiddel 70-85% tilsat hudplejemiddel og/eller håndvask med vand og sæbe. Hånddesinfektion anbefales som første valg, idet det er effektivt, hurtigt at anvende og skåner huden mod udtørring.

Generelt gælder følgende: Hvis hænderne er tørre og synligt rene vælges hånddesinfektion. Hvis hænderne er våde eller synligt forurenede, eller hvis patienten/borgeren har smitsom diaré, skal der udføres håndvask, efterfulgt af hånddesinfektion. Det er vigtigt at desinficere/vaske både håndflader, imellem fingre, fingerspidser, tommelfingre, håndrygge og håndled. Hvis underarmene har været i kontakt med patienten og således kan være blevet forurenede, skal disse også desinficeres/vaskes. Lange ærmer, ure, ringe og håndledssmykker hindrer udførelse af korrekt håndhygiejne. Derfor må ure, ringe og andre smykker ikke anvendes på hænder eller underarme. Eventuelle andre smykker må ikke kunne komme i kontakt med omgivelserne.

Arbejdsdragt

En arbejdsdragt eller tjenestedragt er den beklædning, man har iført sig eller eventuelt taget ud over sit eget tøj for at reducere risikoen for overførsel af smitte.

Ved en almindelig arbejdsdragt i sundheds- og plejesektoren forstås en beklædning, man ved arbejdets start tager på og umiddelbart efter endt arbejdsdag tager af og lægger til vask. Arbejdsdragten består typisk af bukser, tunika, T-shirt og/eller kjole ("uniform") eller en lukket kittel ud over privat tøj.

Hvis der er behov for supplerende beklædning som bæltter, kortærmede trøjer/sjælevarmere og veste samt hovedtørklæder, indgår disse som en del af arbejdsdragten.

Arbejdsdragten opbevares, renholdes og vedligeholdes af arbejdsstedet.

Arbejdsdragten er ikke at betragte som et personligt værnemiddel (se næste afsnit) og er ikke beregnet til at beskytte ved særlige procedurer. Speciel beklædning og udstyr, der benyttes ved særlige procedurer, som f.eks. invasive indgreb, forholder denne vejledning sig ikke til.

For visse personalegrupper er overtøj (til udenørs brug) en del af arbejdsdragten, idet mange af arbejdsopgaverne nødvendigvis udføres udenørs. Dette betegnes som en udendørs arbejdsdragt.

Overtøj, der blot benyttes som sådan, er ikke at betragte som en del af arbejdsdragten.

Værnemidler

Personlige værnemidler beskytter mod forurening af arbejdsdragten og bæreren mod stænk og sprøjt i ansigtet eller huden i øvrigt og udgøres typisk af beskyttelsesforklæde, overtrækskittel, maske, handsker eller briller. Kitler, der f.eks. er specielt imprægneret mod vandgennemtrængning, er således et personligt værnemiddel og skal opfylde kravene til disse. Som tidligere nævnt, anses almindelige kitler for at være en arbejdsdragt og ikke et værnemiddel.

Om forurening og smitteoverførsel via arbejdstøjet

- Arbejdstøjet bliver forurenede med mikroorganismer, herunder særligt med hudbakterier, fra patienten/borgeren, dennes nærmiljø samt fra personen selv i løbet af en arbejdsdag.
- Forureningens grad afhænger af omfanget af arbejdsprocedurer, der kræver tæt kontakt med patienter/borgere eller miljøet omkring disse.
- De mest forurenede områder på arbejdstøjet er området svarende til maveregion, lommer og lange ærmer ved hånden.
- Opsmøgning/nedrulning af lange ærmer indebærer risiko for forurening og genforurening af såvel hænder og ærmer.
- Lange ærmer øger risikoen for overførsel af mikroorganismer (især via ærmets nederste del).
- Tøj, der ikke skiftes på arbejdsstedet ved arbejdets start/ophør, øger risiko for overførsel af smitte mellem hjem (eller andet opholdssted) og arbejde.
- Mikroorganismer fra tekstil kan overføres til personer, der efterfølgende håndterer tekstilet i forbindelse med vask.

Hvornår skal arbejdsdragt bruges?

Overordnet gælder at alt personale, der *undersøger, behandler, plejer eller genoptræner syge eller svækkede, og hvor personalets tøj kan komme i direkte kontakt med personen selv, personens udskillelser eller ting, som personen har tæt berøring med, som f.eks. sengetøj*, bør bruge arbejdsdragt med korte ærmer. Dette gælder ligeledes for tolke som er i tæt kontakt med patienten.

Hertil kommer personale, der udfører opgaver, som kræver høj grad af renhed ("rene opgaver"), f.eks. steril produktion eller håndtering af rent vasketøj i vaskeri samt personale, der udfører "urene opgaver", som f.eks. rengøring, skulderumsarbejde, håndtering af urent vasketøj, affald eller andre kontaminerede materialer f.eks. i et laboratorium.

Hvor skal arbejdsdragt bruges?

Arbejdsdragt skal stilles til rådighed af arbejdsgiver på følgende arbejdssteder:

- Sygehuse, sundhedscentre, sygeplejestationer og bygdekonsultationer
- Alderdomshjem, ældre- og plejeboliger/centre og lignende bosteder
- Hjemmepleje
- Hjemmesygepleje
- Ambulancetransport
- Klinikker, hvor arbejdsprocedurer kræver tæt kontakt med patienter, eller hvor der regelmæssigt er brug for personlige værnemidler, f.eks. tandklinikker, klinikker for fysioterapi m.v.

Arbejdsdragten opbevares, renholdes og vedligeholdes af arbejdsstedet.

Øvrige arbejdssteder og situationer

Sundhedspersonale, der har kontakt med raske og/eller ikke svækkede personer, og som ikke indgår i pleje-, behandlings- eller genoptræningsopgaver, hvor der ikke er risiko for kontakt med organisk materiale eller hudkontakt behøver ikke at anvende arbejdsdragt..

Hjemmehjælper, der udelukkende varetager opgaver, hvor de ikke undersøger, behandler eller plejer syge eller svækkede eller kommer i kontakt med organisk materiale eller hudkontakt, for eksempel hjemmehjælper, der udelukkende gør rent eller køber ind for borgerne, behøver heller ikke at anvende arbejdsdragt.

De tre forudsætninger nævnt under "Generelle hygiejniske krav" bør dog være opfyldt:

- håndhygiejne,
- korte ærmer og
- adgang til værnemidler.

Dette gælder også for alle, der tager på hjemmebesøg.

Arbejdsdragstens udformning

Arbejdsdragten skal være kortærmet/over albue-niveau for at man kan udføre korrekt håndhygiejne samt for at undgå forurening af den nederste del af ærmet, som ofte kommer i kontakt med omgivelserne.

Bæres eget tøj under arbejdsdragten skal denne være lukket og eget tøj være dækket.

Arbejdsdragstens udformning i øvrigt skal tage hensyn til de arbejdsopgaver, som brugeren skal udføre. Hygiejnisk set er det vigtigt, at arbejdsdragten kommer mindst muligt i kontakt med omgivelserne i forbindelse med sengeredning og lignende. Dette betyder, at arbejdsdragten skal være så tætsiddende som muligt under hensyntagen til komforten. Arbejdsdragten må ikke kunne berøre gulvet under arbejdet.

Bælter må ikke hænge løst således, at de kan komme i kontakt med omgivelserne.

Brug af trøjer med lange ærmer ud over arbejdsdragten må ikke anvendes i forbindelse med direkte patientkontakt eller direkte kontakt med særligt rent (rent vasketøj, mad) eller særligt urent materiale (blodprøver, urene instrumenter).

Anvendes trøjer/sjælevarmere med korte ærmer og veste, skal de kunne vaskes, skiftes og opbevares på samme vis som arbejdsdragten.

Tørklæder, der tildækker håret og når til skulder-niveau, kan anvendes, så længe der ikke er stof, der hænger løst og dermed risikerer at komme i kontakt med patient/borger eller deres nærmeste omgivelser eller særligt rent eller urent materiale. Tørklæder skal kunne vaskes i samme proces som øvrige tekstiler i sundhedssektoren, dvs. ved min. 80°C.

Brug af arbejdsdragten

Skift af tøj foregår på arbejdsstedet og under hygiejniske forhold. Ved arbejdets start tages en ren arbejdsdragt på og umiddelbart efter endt arbejdsdag tages arbejdsdragten af og lægges til vask. Under arbejdet skiftes arbejdsdragten ved synlig forurening.

For personale i hjemmeplejen/hjemmesygepleje er der ikke alle steder adgang til omklædningsfaciliteter på arbejdsstedet, eller arbejdet påbegyndes direkte fra eget hjem. Personalet kan i sådanne situationer opbevare arbejdsdragter, der er udleveret rengjorte og emballerede af arbejdsstedet, i kortere tid i hjemmet. Opbevaringen skal ske under rene forhold. Arbejdsdragter, der skal vaskes, opbevares og bringes til arbejdsstedets tøjvaskenhed i lukkede plastposer.

Hvis der bruges eget overtøj uden på arbejdsdragten må man være særlig opmærksom på, at arbejdsdragten ikke forurenes, f.eks. ved at bruge overtrækskittel, når situationen kræver det.

Materiale

Flere infektionshygiejniske forhold har betydning for valg af materiale, dels bakteriers evne til at binde til/overleve på forskellige typer af tøjfibre samt tøjets gennemtrængelighed for bakterier. Generelt har bomuld den laveste bindingsgrad og den korteste overlevelses tid for bakterier sammenlignet med forskellige kunstfibre. Derimod er polyester mindre gennemtrængeligt over for bakterier end bomuld.

Begge materialer kan anbefales til arbejdsdragter og kan anvendes i kombination med hinanden i sundhedssektoren. Det er videre væsentligt, at materialet tåler den anbefalede vasketemperatur.

Vask

Vask og håndtering af arbejdsdragter består af mange delprocesser, der omfatter:

Opbevaring af det urene tøj, vaske-/desinfektionsprocessen, opbevaring af det rene tøj, forholdsregler i forbindelse med håndtering samt transport af urent som rent linned. Det er afgørende under disse processer, at det rene tekstil ikke forurenes, samt at håndteringen af det urene tekstil ikke forurener omgivelser og personale.

Vask og håndtering af arbejdsdragter er således på lige fod med vask og håndtering af andre tekstiler fra sundhedsvæsenet en professionel opgave, hvor der bør stilles krav om kontrol og dokumentation af processen. De infektionshygiejniske renhedskrav bør følges.

For at overholde renhedskrav kræves vask ved mindst 80°C i 10 minutter eller en desinfektionsmetode med samme effekt.

I tandlægeklinikker og andre mindre klinikker kan eventuelt vaskes ved 60°C, hvilket dog kræver længere vasketid, det vil sige minimum 1 time, og ingen genbrug af vaskevand. Nyere vaskemaskiner kan indstilles til dette.

Der findes ikke dokumentation for, at renholdelse af arbejdstøj i et privat hjem er tilstrækkelig. Fin-des der ikke anden mulighed i små klinikker bør tøjet stryges eller tørretumbles i 30 minutter efter vask for at minimere mikrobiologisk forurening.

Overgangsregler

Nyanskaffelse af arbejdsdragter, der lever op til vejledningens anvisninger, kan afvente arbejdsstedets førstkommande nye indkøbsaftale for arbejdsdragter.

Arbejdsgivere, der hidtil har betalt økonomisk kompensation i form af et tillæg til personale, der ikke får udleveret arbejdsdragt af arbejdsgiveren, skal være opmærksomme på, at der skal være et

rimeligt opsigelsesvarsel i forhold til at fratage personalet dette tillæg ved indførelse af arbejdsdragter udleveret af arbejdsgiver.

Landslægeembedet 10. november 2016

Henrik Trykker
Landslæge

Gældende lovgrundlag:

- Landstingforordning nr. 20 af 12. november 2001 om civile foranstaltninger mod smitsomme sygdomme med senere ændringer.

Kildemateriale:

- Dansk Standard. Styring af infektionshygiejne i sundhedssektoren: Del 2: Krav til håndhygiejne *samt* Del 8: Krav til vask og håndtering af tekstiler til flergangsbrug.
- Denne vejledning erstatter vejledningen af 15. april 2013

